

EVANGELIET OG DEN JØDISKE VERDEN

Israelsmissionens magasin - nr. 1 - marts 2020

TEMA ANTISEMITISME

"Virkeligheden viser desværre, at hver eneste nye generation skal oplyses og vaccineres mod den antisemitiske syge."

Ervin Kohn, overrabiner i Oslo

Den Danske Israelsmission
Katrinebjergvej 75
8200 Aarhus N
Tlf: 7356 1270
Email: kontor@israel.dk
www.israel.dk

Reg. nr. 0994
Kontonr. 3054500
Mobilepay: 30503
www.israel.dk/medlem
www.israel.dk/giv

Forsidebillede: T. CHICK
McCLURE, unsplash.com
Tryk: Øko-Tryk (oplag 3600)
Layout: Maria Bach Jensen

Redaktion: Kirsten Lang (red.),
Arne Pedersen, Maria Strøm, Bodil
Skjøtt

Oplysninger om medarbejdere og
landsstyret kan findes på israel.dk

LEDER

Mennesket er mere end biologi

Der har på det seneste været en del debat i Kristelig Dagblad om de sundhedsmæssige følger af omskærelser. For en fagligt udenforstående som mig, er det svært at drage konklusioner om fordele og risici ud fra debatten, men diskussionen er naturligvis vigtig, og der er meget på spil – også i den sundhedsfaglige diskussion om omskærelse. For kan man påvise, at barnet lider eller får følgeskader, kan man uden videre henvise til FN's børnekonvention om børns rettigheder i verden, hvis man ønsker omskærelse gjort ulovlig, eller hvis man vil indføre en aldersgrænse i forhold til omskærelse.

I konventionen står der, at forældrene har ansvaret for barnet og dets opdragelse, men lige bagefter slås det fast, at hvis barnet mishandles, må staten træde til og beskytte barnet.

Jeg har absolut ingen lægefaglige kompetencer, så det er ikke en sag, jeg har tænkt mig at have en sundhedsfaglig mening om. Men... For der må være et 'men' til den lægefaglige debat, nemlig det, at mennesket er mere og andet end biologi.

Det står der egentlig også i konventionen, men vi får måske ikke helt så nemt øje på det. Blandt andet siger den, at "barnet har ret til at leve i overensstemmelse med sin egen kultur og til at praktisere sin egen religion og sit eget sprog i lande, hvor de tilhører etniske, religiøse eller sproglige mindretal."

Først og fremmest er det værd at fremhæve, at Børnekonventionen slår fast, at børn har både sin egen kultur og sin religion. Og at kulturen og religionen ofte vil falde sammen med forældrenes – i hvert fald i de tidlige år – er åbenlyst. Det er ofte blevet problematiseret, at det forholder sig sådan, og spørgsmålet er, om vi i denne sammenhæng for nemt tager udtryk som for eksempel "social kontrol" i vores mund. Som praktiserende kristen kan jeg indimellem få den tanke.

I relation til omskærelse er det problematiske særligt blevet fremhævet gennem Etisk Råds udtalelse om emnet fra juni 2018. Det slås fast, at ethvert barn har "ret til autonomi og selvbestemmelse". Det er vanskeligt at være uenig i. Men i spørgsmålet om, hvordan selvbestemmelsen kommer til udtryk, bliver det nok sværere at finde fælles grundlag.

Børns religiøsitet er en kompleks størrelse, og hvordan den bliver dannet, er vanskeligt at svare på. Meget tyder på, at forestillingen om, hvem Gud er, og dermed et barns religiøsitet, ifølge psykologien dannes gennem relationer. Her spiller forældrene naturligvis en stor rolle. Forældre som selv har både kultur og gudsforståelser – hvor bevidste eller ubevidste de end måtte være.

Og hvis forældrene gennem deres eget liv har fundet mening og værdi i denne kultur og gudsforståelse, måske ovenikøbet endda trøst og

styrke i svære tider, hvorfor skulle det så ikke være i disse forældres bedste interesse at ville give netop denne kultur og netop denne gudsforståelse/religiøsitet/tro videre til deres barn? Hvorfor er det, at forældre skal mistænkeliggøres, fordi de ønsker at give noget af det mest værdifulde i deres tilværelse videre til deres børn? Er det, fordi materien trumfer ånden? Fordi biologien, i form af et stykke forhud, trumfer et åndeligt og kulturelt slægtsskab på tværs af både generationer, tidsaldre og landegrænser?

Forældre ønsker at give deres børn den bedste begyndelse i livet. Det er blandt andet derfor, vi lader dem blive en del af kulturelle og religiøse fællesskaber, hvor de hører til og bliver favnet. For at barnet kan blive et helt individ i et sundt fællesskab.

Det har vi alle sammen en fundamental ret til. Selv børn. Også selvom deres kultur og religion er magen til forældrenes.

Arne Pedersen

Arne Pedersen, generalsekretær

Menneskerne bag POSTKASSEN

📖 | Tekst: Kommunikationsmedarbejder Maria Strøm Risbjerg, foto: Ella og Henrik Chievitz

Det er en lørdag morgen i november i Silkeborg, og det banker på døren hos ægteparret Ella og Henrik Chievitz. Udenfor døren står en bekymret nabo – bleg i ansigtet – for hun kommer med trist nyt: "Har du set postkassen?", spørger hun Henrik. Han kigger undrende på hende, men følger med hende ud til vejen. På postkassen sidder et klistermærke, som får verden til at stå stille et øjeblik. En gul davidsstjerne med ordet "jude" (jøde på tysk red.) skrevet hen over midten er blevet klistret hen over deres navne i nattens mulm og mørke. For Ella og Henrik er mærket på postkassen, der leder tankerne tilbage på jødeudslettelserne under 2. verdenskrig, ikke kun et symbol på fortidens forfærdelige hændelser, men i lige så høj grad en påmindelse om, at det vil kunne ske igen.

At rulle gardinerne ned eller tage kampen op
"Jeg var i chok. Verden stod stille," fortæller Ella og forklarer: "For mig symboliserer jødestjernen et brændende helvede – ren ondskab."

Ella er født og opvokset i Israel, men som 23-årig valgte hun at slå sig ned i Danmark. I dag er hun gift med danske Henrik på 13. år og arbejder som socialrådgiver. Parret fortæller, at de gennem mange år har oplevet at få ubehagelige beskeder på både mail og Facebook med antisemitisk indhold.

"Jeg har et godt arbejde og en mand, jeg elsker. Men jeg føler mig også ofte utryk og oplever, at der ikke altid er plads til mig og min jødiske identitet," fortæller hun.

At klistermærket netop sad på postkassen den morgen, er ikke nogen tilfældighed. Datoen markerede nemlig årsdagen for Krystalnatten, der fandt sted i 1938. Her hærgede nationalsocialister jødiske butikker, synagoger og skoler i Tyskland, og det stod som en

konkret optakt til den forfølgelse, der skulle udrydde millioner af jøder i løbet af få år under 2. verdenskrig.

"Vi har oplevet antisemitisme og jødehad i mange år. Vi får ubehagelige beskeder på mail og Facebook. I starten var det meget voldsomt, men efterhånden bliver man lidt immun over for det. Nu læser vi dem ikke engang," fortæller Henrik.

Skriftlige beskeder kan være ubehagelige nok i sig selv. Men at fremmede mennesker systematisk har fundet frem til parrets hjemmeadresse og på den måde overskredet deres personlige grænse, har sat dybe spor. Her måtte de tage et fælles valg om at håndtere situationen på konstruktiv vis:

"Der var to reaktioner, vi kunne vælge," fortæller Henrik og fortsætter: "Enten kunne vi vende det indad, blive kede af det og rulle vores gardiner ned. Vi valgte i stedet at tage kampen op og vende vores vrede til noget positivt."

Bevæbnede betjente og utryghed

I december måned fejrede parret den jødiske højtid Hanukkah, der blev en påmindelse om et stigende trusselsniveau. Ude foran lokalet, hvor børn og voksne havde gættekonkurrence, tændte lys og spiste traditionel mad sammen, stod flere bevæbnede betjente vagt.

"Det var en stor kontrast til det, der skulle have været en lys- og glædesfest," fortæller Henrik. Parret er en aktiv del af Dansk-Israelsk forening, og her bliver alle foredrag også afholdt med politibeskyttelse. Og behovet for politibeskyttelse vækker stor bekymring hos Ella:

"Min jødiske identitet betyder utroligt meget for mig – også selvom jeg ikke er religiøs.[...] Vi holder for eksempel sabbat hver fredag, hvor vi tænder lys og velsigner vinen."

Her et billede af parret fra en tur til Israel.

Sådan så Ella og Henriks postkasse ud d. 9. november.

At klistermærket sad på postkassen netop den morgen, er ikke nogen tilfældighed. D. 9. november markerede årsdagen for Krystalnatten, der fandt sted i 1938.

"Når mennesker først mødes, så opstår der noget smukt. Der sker noget med de fordomme, vi kan gå og have om hinanden."

"Hvad betyder det egentlig for de børn, der har været med til den Hanukkah-fest? Hvilken oplevelse har de? Hvad er det, de tager med sig? Det er skræmmende, at man skal passes på, udelukkende fordi man er jøde."

"Der er en gruppe borgere, der bare ikke føler sig trygge," stemmer Henrik i og uddyber: "Jeg forstår godt, at man føler sig udsat, hvis man, hver gang man går på gaden eller skal i synagogen eller til kulturelle arrangementer, skal under politibevogtning. Jeg tænker også, at mange unge gør op med sig selv, at det måske er for besværligt at følge den jødiske tradition, og at det er meget lettere at lade være."

At være en del af noget større

"Der er mange, der ikke forstår, at det at være jøde ikke kun handler om religion. Det er et tilhørsforhold. Vi er et folk. Vi har en fælles historie, en fælles kultur og et fælles sprog," forklarer Ella og fortsætter:

"Min jødiske identitet betyder utroligt meget for mig – også selvom jeg ikke er religiøs. Alle værdierne, der ligger i jødedommen, står enormt stærkt for mig. Vi holder for eksempel sabbat hver fredag, hvor vi tænder lys og velsigner vinen. Vi holder fast, også selvom jeg ikke er religiøs."

For Ella er det vigtigt, at der også er plads i samfundet til, at hun må udtrykke sin jødiske identitet.

"Jeg blev på et tidspunkt spurgt af en kvinde, hvorfor jeg går med en davidsstjerne," fortæller Ella og peger på kæden, hun har om halsen. "Du provokerer dem," sagde hun til mig. 'Undskyld, hvad?', tænkte jeg. Hvordan kan jeg provokere nogen ved at være jøde? Det er skræmmende, synes jeg."

Ella har i lang tid fortalt bekendte og kolleger om antisemitismen, men hun er for det meste ikke blevet

taget alvorligt, da folk ikke tænker, at antisemitisme er et problem i Danmark.

"Man føler sig paranoid. Er det bare noget, jeg forestiller mig? Men nu er det kommet op til overfladen. Nu kan alle se det – det findes ikke kun inde i mit hoved," fortæller Ella.

Fakkeloptog lyser op i mørket

Lysskær flakker i mørket. Flere hundrede naboer og bekendte er mødt op foran Ella og Henriks hus. De har alle fakler i hænderne som et tydeligt symbol på den afstand, de tager fra de antijødiske handlinger, der er foregået landet over. "Det var fuldstændig rørende og overvældende", fortæller Ella, og Henrik stemmer i:

"Folk i Danmark husker stadig historien. Jeg tror, de har en stolthed over den måde, de agerede over for jøderne under krigen."

Stuen blev også hurtigt fyldt med blomster, og både Ella og Henrik blev kontaktet af forskellige mennesker, der ville udvise deres støtte og sympati.

Parret oplevede også at blive stoppet af en ung muslimsk mand i Føtex. "I skal bare vide, at jeg synes det er fuldstændig forfærdeligt. Jeg er selv muslim, og vi har vidt forskellige holdninger til staten Israel, men ingen bør opleve det, som I har oplevet," sagde han til dem.

Ingen fremtid for jøder i Danmark?

Det var dog ikke udelukkende hos Ella og Henrik, antisemitismens ansigt viste sig den morgen. Over 80 gravsten på en jødisk kirkegård i Randers var blevet overmalet med grøn graffiti, og enkelte gravsten var væltet. Derudover melder flere jødiske institutioner i både Danmark og Sverige om lignende hændelser som Ella og Henriks.

"Det var fuldstændig rørende og overvældende", fortæller Ella om fakkeloptoget i Silkeborg, hvor flere hundrede mennesker var til stede for at vise deres sympati. Foto: Jenni Douglas (Stockfoto)

"Jeg tror, at man historisk skal hæfte sig ved, at antisemitismen ligger og lurker. Hvis man kigger på Europas og antisemitismens historie, så er det ikke tilfældigt, at Hitler var i stand til at udløse hadet til jøder i så mange individuelle mennesker i et land som Tyskland. Så har det jo ligget latent et eller andet sted," mener Henrik og fortsætter: "Når det går mennesker dårligt, så er der en fare for, at antijødiske tendenser vokser frem."

For et stykke tid siden besøgte Ella og Henrik et jødisk vennerpar i København. "Vi var ude og gå en sabbatsfredag, og på vej til synagogen tager min ven en kasket over sin kippa," begynder Henrik og fortsætter: "I stedet for at vise sin jødiske identitet og sin glæde over, at det er helligdag, retter han sig ind efter et trusselsniveau. Og det trusselsniveau er jo ikke selvopfundet. I Frankrig, Tyskland og Sverige udtrykker mange jøder en usikkerhed omkring deres eksistens – altså deres ret til at eksistere som jøder og at leve som sådan. Det er jo ikke tilfældigt, at regeringen vælger at benytte så mange resurser på at beskytte jødiske institutioner og arrangementer. Trusselsniveauet er reelt. Vi har også venner her i Danmark, der har valgt at sige, at de ikke har nogen fremtid her. Det er fuldstændig forkert, at man ene og alene skal føle sig utryg, fordi man er jøde."

Mød mennesket bag postkassen – bagom fordommene
Ella tager jævnlige ud på skoler eller andre institutioner og fortæller om tro og jødedom.

"Jeg var ude på Tilst skole i Aarhus med min veninde Anja for at holde et oplæg. Anja er ortodoks jøde, mens jeg er israeler og kulturel jøde. Mange af de unge mennesker havde en anden etnisk baggrund og havde aldrig mødt en jøde," fortæller Ella.

"Det smukke ved den historie var, at de unge ikke ville slippe jer," byder Henrik ind. "De blev siddende i deres spisefrikvarter, fordi de var så nysgerrige. Mange af pigerne havde tørklæde på, og Anja, der er ortodoks jøde, havde paryk på og var klædt som en ortodoks kvinde går klædt. Så var de henne med koranen og skulle vide, om det var det samme, der stod i toraen og koranen." "Det var vidunderligt at opleve, at pigerne var så nysgerrige," fortæller Ella.

"Når mennesker først mødes, så opstår der noget smukt. Der sker noget med de fordomme, vi kan gå og have om hinanden," fortæller Henrik og fortsætter: "Men tør vi tage skridtet og se bagom vores egne forestillinger? Tør jeg spørge mig selv, hvad der mon kan gemme sig bag ved det menneske, jeg ønsker død og ødelæggelse over? Er det lige nøjagtigt det menneske, der bliver læge eller falkmand og redder din egen familie i en ulykke? Eller det menneske, der sidder bag kassen i Føtex, som giver dig en rar og venlig betjening?" Han tilføjer: "Hvis ikke vi først møder mennesket, så får vi aldrig lov at se bagom vores fordomme."

Jøder i Danmark

- en rejse gennem tiden

🕍 | Tekst: Kommunikationsmedarbejder Maria Strøm Risbjerg

Siden 1600-tallet har jøder fra vidt forskellige steder i verden fundet deres vej til Danmark. I dag estimeres det, at her lever omkring 6000 jøder – hvoraf de fleste har fundet deres hjem i København. Men hvordan ser vores danske historie egentlig ud, når det kommer til jøder? I denne artikel giver kirkehistoriker og professor på Menighedsfakultetet Kurt Ettrup Larsen et bud på dette, og gennem en række relevante nedslag i historien bliver vi taget venligt i hånden gennem både middelalderen, oplysningstiden, 2. verdenskrig og mere til.

Kom med og bliv klogere!

Evighedens have

På plænen langs Frederiks Allé øst for Musikhuset i Aarhus ligger en lille diskret indhegnet grøn plet. På trods af sin helt centrale placering gør den ikke noget stort væsen ud af sig selv, og var man bare en travl forbi passerende, ville man nok heller ikke lægge videre mærke til den. Stopper man alligevel op og kigger efter, vil man opdage, at den grønne plet er hjemsted for en række gravsten – alle med jødiske navne. Der er ingen egentlig indgang til gravpladsen, men besøgende kan klemme sig ind mellem bøgehækken og jerngitteret ved første sten i tredje række fjernest fra Thomas Jensens Allé. I 1827 fik en lille jødisk menighed i Aarhus tilladelse til at anlægge en begravningsplads, og indtil 1905, hvor den sidste begravelse fandt sted, fungerede denne plet som gravplads for jøder i Aarhus og omegn.

*Den jødiske kirkegård ved Musikhuset i Aarhus.
Foto: Kirsten Bitsch Lang*

אברהם בן יצחק
ה'תקל"ח
ה'תקמ"ב
ה'תקמ"ב

Jødiske begravelsespladser kaldes også bel otam, "Evighedens Have", og må efter jødisk tradition aldrig nedlægges, da de skal være til "varig benyttelse". At gravpladsen i det centrale Aarhus stadig eksisterer, er ifølge Kurt Larsen et tydeligt vidnesbyrd om, hvordan vi i Danmark har forholdt os til et jødisk mindretal. Selvom alle kristne kirkegårde i Aarhus med tiden er blevet flyttet væk fra bymidten, har man alligevel valgt at bevare den jødiske af respekt for deres tro, og det er et lyspunkt i en ellers mørk europæisk historie præget af antisemitisme, mener Kurt.

Danskernes forhold til jøder gennem historien er dog ikke entydig, og det vil vi i denne artikel dykke længere ned i. Det første, vi standser op ved, fandt sted allerede før jøderne meldte deres ankomst til Danmark.

Antisemitismen kom jøderne i forkøbet

"Det groteske var, at der fandtes antisemitisme i Danmark før, der var jøder," begynder Kurt. Selvom man aldrig havde set en jøde sætte sine fødder på dansk jord, havde man kendskab til dem fra Bibelen, men også fra en antisemitisk diskurs, der var blevet almindelig i Sydeuropa gennem Middelalderen.

"Det er jøderne, der har dræbt Jesus. Judas var forræder for hele den jødiske race. Jøderne er blinde og hovmodige og fortjener forkastelse. Det var der en kirkemand fra Odense i 1100-tallet, der skrev," fortæller Kurt og tilføjer: "Det var ikke en ualmindelig tankegang på det tidspunkt."

I slutningen af middelalderen i 1516 udkom det første direkte antijødiske skrift, hvor det lød: "Jøderne udbytter de kristne, deres religion er fejlagtig, og derfor bør de udvises af landet og deres bøger brændes." "Mærkeligt, at der skulle være et marked for en sådan bog i et land, hvor der ingen jøder var," mener Kurt. Billedet blandt danske teologer var dog blandet, og generelt var holdningen til jøder mindre hård end for eksempel blandt de tyske lutheranere.

Handelsfolk fra syd

De første jøder kom til Danmark i 1600-tallet med den danske konges tilladelse. "De var handelsfolk, der kom sydfra, og som havde nogle produkter, man kunne drage fordel af i Danmark. Derfor så man igennem fingre med, at de ikke var lutheranere," fortæller Kurt og uddyber:

"Jøder i Danmark udbytter de kristne, deres religion er fejlagtig, og derfor bør de udvises af landet og deres bøger brændes."

Antijødisk skrift fra år 1516

”Danmark var gennem middelalderen og reformationstiden præget af ortodoksi – altså tankegangen om, at et land udelukkende kunne bestå, hvis der er religiøs enhed.” Denne tankegang gik dog lidt efter lidt i opløsning henimod slutningen af 1600-tallet, og jøder fik dispensation til at slå sig ned i Danmark. Her opstod de første jødiske bosættelser i København og fristaden Fredericia, hvor man gav folk privilegier som religionsfrihed for at lokke dem til byen. I takt med ortodoksiens tilbagegang gav oplysningstiden mulighed for et nyt syn på jøder i Danmark.

Oplysningstiden baner vej for tolerance

I oplysningstiden begyndte moderne tanker om tolerance og frisind at gøre sig gældende, og den gamle kristne enhedskultur smuldrede lige så stille. ”For oplysningstidens folk var fokus på menneskeligheden og på fremskridtet – og så skulle religion passes ind. Det resulterede i en meget ”almen” gudstro. Oplysningstidens teologi handlede ikke om Jesus og Helligånden, men om Gud som skaber, og den tro havde jøderne jo også. Derfor så man en større tolerance over for jøderne,” fortæller Kurt.

Gennem sidste del af 1700-tallet og ind i 1800-tallet voksede tolerancen, og det kulminerede med den jødiske emancipation, hvor jøderne blev ligestillede med danske borgere, og de fik lov til at bygge synagogen i København og jødiske skoler samt blev et anerkendt trossamfund. Internt i jødernes menigheder opstod der dog spændinger i spørgsmålet om, hvor langt man kunne gå i assimilering med det danske samfund.

Oplysningstidens tolerance varede dog ikke for evigt, og en pludselig krise i Danmark skabte konflikt og opstand i befolkningen.

Jødefejden i 1819 - krisestemning og syndebugke

”Ned med jøderne! Jøderne er skyld i Danmarks ulykker, i alle forbrydelser, og at såvel de store som de små forbrydere eksisterer. Jødernes uddrivelse vil lykosaliggøre gamle Danmark.”

Vi befinder os i efteråret 1819. Børsen i København er tilplastret med antijødiske budskaber, og løbesedler med lignende budskaber florerer i hele byen. Danskerne er i krise. Napoleon har tabt krigen, Danmark er gået bankerot og er på randen til at blive opløst. Fattigdom præger store dele af befolkningen. Folkemængder på Amagertorv angriber jødiske forretninger og smadrer vinduer i jødiske boliger rundt om i byen. Glassplinter ligger i gaderne som på en lille Krystalnat. Der er militær undtagelsestilstand.

”Når man er langt ude i tovene, så er man tilbøjelig til at finde en syndebug,” forklarer Kurt og fortsætter: ”Og ind i den stærke krisestemning kom jødeforfølgelserne.”

Gennem sidste del af 1700-tallet og ind i 1800-tallet voksede tolerancen... Jøderne blev ligestillede med danske borgere, og de fik lov til at bygge synagogen i København og jødiske skoler samt blev et anerkendt trossamfund.

Gennem oplysningstidens tolerance havde jøderne fået en stadig større status og var blevet en integreret del af det danske samfund. Men det gav bagslag: ”Nogle jøder havde mange penge, selvom langt de fleste var fattige. Men man lægger jo altid mærke til dem, der er rige,” fortæller Kurt som baggrund for opstanden og fortsætter: ”Det er det værste eksempel på forfølgelse af jøder i

hele danmarkshistorien. Men det var heldigvis en kortvarig periode.”

Det var ikke kun den almindelige befolkning og visse politikere, der var antijødiske. Flere teologer fortsatte også denne linje: ”Grundtvig mente, at det var jødernes egen skyld, at de havde fået den forbandelse over sig – de var pengegriske og selvoptagede. Han interesserede sig ikke for jødemission, men tog dog afstand fra de voldelige opstande. Vilhelm Beck fra Indre Mission udtalte sig sjældent om det jødiske folk, men mennesker, der var selvretfærdige, kunne han dog finde på at kalde jøder,” fortæller Kurt og uddyber: ”Det var den lille antisemitisme, man godt kunne finde eksempler på blandt kirkens folk. Antijødiske holdninger fandtes gennem hele 1800-tallet – også blandt teologer – men grundlæggende var det ikke i nær så omfattende grad som i for eksempel Tyskland,” fortæller Kurt.

Der fandtes dog også helt andre toner.

På billedet ses Gerda III, der fragtede omkring 300 jøder til Sverige. Det skete i oktober 1943, hvor op mod 8.000 jøder blev bragt i sikkerhed i neutrale Sverige, der ikke var besat af Tyskland. Foto: Paul Cooper, Flickr

Jødemission og vækkelse

I løbet af 1800-tallet skete der en opblusning af kristen tænkning i dansk kirkeliv, og det kom til udtryk gennem et større fokus på mission. I slutningen af århundredet stiftedes Israelsmissionen, som havde en bred kirkelig opbakning. Man mente, at der burde gøres noget for at drive mission blandt jøder. Mange danske jøder var på det tidspunkt meget assimilerede.

”Det var en dybt integreret gruppe af danske jøder, som følte sig som en del af dansk kultur. Jøder, som ikke tog deres jødedom ret alvorligt.”

Det ændrede sig dog lige efter år 1900, hvor der opstod store jødeforfølgelser i Rusland, og mange jøder flygtede for livet i alle retninger.

”Millioner rejste til USA, men nogle tusinder kom ikke længere end til København. Lige pludselig havde vi en gruppe totalt assimilerede danske jøder, der havde boet her i flere hundrede år, der konfronteredes med en gruppe jøder fra Rusland, som var ortodokse og gammeldags, fattige og fra en helt anden verden. Så skulle de ellers se, om de kunne finde ud af det sammen, og det gik ikke altid lige godt. Det ændrede den jødiske situation i Danmark noget,” forklarer Kurt og tilføjer: ”Det var den verden, Israelsmissionen arbejdede ind i. Man ønskede at modarbejde antisemitismen og håbede på at give evangeliet videre.”

Nazismen ulmer

Året er 1933, og nazismen ulmer i Europa. Det er en usikker tid for jøder. I Danmark fylder synagogen i Krystalgade 100 år, og det vil man fejre. Her er Kong Christian d. 10. blandt andet inviteret. Men dagen før jubilæet kommer Hitler til magten i Tyskland, og man sender derfor besked til kongen om, at man har fuld forståelse for, hvis han vil holde lav profil og derfor vælge ikke at komme alligevel. Men kongens svar kommer jævnt og bramfrit: ”Er De rigtig klog mand? Nu er der dobbelt grund for mig til at komme!”

”I Danmark tog man som helhed klart afstand fra den antisemitisme, man hørte om andre steder fra. Gennem 250 år havde det jødiske samfund vundet sig en plads her, som kun få ville anfægte – og som alle ansvarlige heldigvis ville forsvare. Det er også det, vi ser i kongens handlinger,” fortæller Kurt.

I det jødiske samfund havde man dog intet ønske om at gøre et stort væsen ud af sig selv. I starten af 2. verdenskrig ønskede man for eksempel ikke, at den danske regering skulle protestere over jødeforfølgelse eller lignende, fordi de var bange for, at det ville give bagslag.

”Man ville hellere være fuldstændig anonym med håbet om, at det ville gå over. Man var bange for, at ethvert fokus på et jødisk mindretal i Danmark ville give bagslag. Så hellere lægge sig fladt ned, så det ikke gik som i Tyskland,” forklarer Kurt.

Tilflugt i danske kirker

Situationen i Tyskland forværredes, og under besættelsestiden stod hele den danske befolkning og kirken samlet som et værn for jøderne.

”Det var en helt enestående situation. Da jøderne er ved at gøre sig klar til at flygte ud af København i 1943, får de besked om, at de altid kan opsøge en præst og gemme sig der, indtil de kan komme til Sverige eller et andet sted hen. Det er historisk ret enestående, at man fra den jødiske ledelses side har haft så stor tillid til folkekirkens præster, at de i udgangspunktet har regnet med at kunne få hjælp derfra. Den jødiske synagoge fik også gemt sine helligskrifter i en kirke, så tyskerne ikke ville ødelægge dem.”

Da jøderne vender hjem til Danmark i 1945 efter befrielsen, havde befolkningen en meget høj sympati for dem. Det blev en tradition, og har været det lige siden, at ved fester i kongehuset er den jødiske rabbiner også med. Ved kirkelige handlinger i Domkirken så sidder rabbineren med – og det gør han stadig.

”Jeg tror, de antisemitiske udtalelser har været overfladiske og ikke særligt dybtliggende blandt den danske befolkning. Når det virkelig gjaldt, så var der nogle andre værdier, der var mere vigtige. Man anså jøderne for at være danskere og fornuftige mennesker, og tyskerne skulle i hvert fald ikke komme og gøre noget ved dem. Det kunne godt ske, man kunne fortælle nogle vittigheder om jøderne,

men når det virkelig gjaldt, så var der ikke den der egentlige antisemitisme,” mener Kurt.

Det politiske landskab skifter igen

”En missionær i Palæstina, Alfred Nielsen, var meget kritisk over for staten Israel, og det skrev han om i diverse danske aviser og blade. Men efter 2. verdenskrig var der ingen, der ville udgive hans stykker længere. Det er for mig et vidnesbyrd om en meget stærk opbakning i befolkningen til staten Israels oprettelse,” fortæller Kurt.

I både 1967 og 1973, hvor staten Israel lå i krig, var der en generelt stor folkelig velvilje, men den bliver mindre efterhånden.

”Jeg tror, at stemningen vender lidt i forbindelse med 80'erne. Der er nogle politiske partier, venstrefløjen, der sympatiserer med palæstinenserne. Sådan at der ikke længere er massiv opbakning til staten Israel, som der var engang. Siden er der blevet endnu større opbakning på venstrefløjen til palæstinenserne og modvilje mod staten Israel hos de partier, der ligger til venstre for socialdemokratiet,” fortæller Kurt og fortsætter:

”Generelt tror jeg, at holdningen til jøder er mere blandet end tidligere. For mange er det sådan, at man næsten ikke kender nogle jøder, for de fleste bor i København. Der er stadigvæk ikke mange egentlige antisemitter, men der sker jo hærværk og andre hændelser på blandt andet jødiske kirkegårde – og det kan smitte af på omgivelserne.”

Kurt Ettrup Larsen er professor i teologi og lektor i kirkehistorie på Menighedsfakultetet i Aarhus.

Han har også arbejdet som sognepræst og har en PhD i teologi fra Aarhus Universitet. Derudover har han udgivet flere bøger med fokus på dansk kirkehistorie.

Det er nemt at invitere ind i IMMANUELKIRKEN

📖 | Tekst: Kommunikationsansvarlig Kirsten Bitsch Lang

Lærke Søes er lige begyndt som kirkevolontør i Jerusalem, men i efteråret var hun kirkevolontør i Immanuelkirken i Tel Aviv. Hun ser tilbage på efteråret som en dejlig tid, hvor hun har lært rigtig meget om Gud, sig selv og om det at være kirke.

Et fællesskab af forskelligheder

"Det var fantastisk at få lov til at møde alle de forskellige mennesker, der er en del af Immanuelkirken. Folk kommer fra vidt forskellige religiøse, sociale og økonomiske baggrunde, og de har forskellige gaver, evner og personligheder. Det var dejligt at se, hvordan Jesus er frelser for os alle sammen midt i alle de forskelligheder og opleve en stærk relation til mine brødre og søstre fra hele verden," fortæller hun om tiden i Tel Aviv.

"Immanuelkirken favner rigtig mange mennesker. Der kommer folk fra alle mulige forskellige kirkebaggrunde, og der er plads til dem alle samtidig med, at kirken holder fast i, at det er en luthersk kirke," mener Lærke. Hun har nydt, at mennesker, der har vandret med Jesus i flere år end hende selv, har kunnet inspirere hende. Og samtidig har hun været rigtig glad for ungdomsfællesskabet i kirken:

"Det var en glæde at møde så mange unge kristne fra mange forskellige steder i verden. At høre deres historie og dele tro og liv med dem. De har opmuntret mig meget i troen," fortæller hun.

At være svaret på menneskers længsel

Immanuelkirkens tanker om mission er inspireret af Timothy Kellers tanker i bogen Center Church, som Lærke har læst sammen med Yoel Ben David, der er præst i kirken. Den handler om, at når en kirke gerne vil

række ud til andre, så er det afgørende at blive klogere på de mennesker, som kirken gerne vil række ud til.

"Vi bliver nødt til at undersøge, hvad menneskers længsler, problemer og glæder er - og hvordan Jesus taler ind i de situationer, som den her type mennesker står i. Vi skal være i øjenhøjde med dem, vi er iblandt, men uden at blive så meget en del af kulturen, at Jesus ikke får lov til at skinne gennem os," forklarer Lærke.

Og det her med at lave arrangementer, der taler til de lokale, er noget, der virker. Som Lærke selv siger det: "Det er mega nemt at invitere folk ind i Immanuelkirken." Noget af det, der særligt har fyldt, har været de mennesker, hun har mødt gennem de åbne arrangementer, som kirken holder. Til jul havde hun en lang snak med en jødisk mand, der deltog i et af kirkens arrangementer.

"Han var bare rigtig opmuntret af arrangementet. Han var meget reflekteret og ikke bange for at stille spørgsmål, og vi kom til at snakke om, hvordan Gud gennem hele Gamle Testamente er barmhjertig mod mennesker på trods af, at de hele tiden vender sig væk fra ham. Til sidst fik jeg også lov til at dele, hvordan jeg tror på, at Jesus og hans død er Guds ultimative svar på det, der skal til for, at vi kan blive ved med at vende tilbage til Gud," fortæller Lærke.

For kort tid siden holdt kirken en tysk aften, hvor der kom mange mennesker, Lærke ikke havde set i kirken før. Hun faldt i snak med et ældre ægtepar, som var begyndt at komme til de hebraiske fredagsgudstjenester i kirken for en måneds tid siden. Parret kom fra en jødisk baggrund, men havde oplevet, at deres jødiske rabbinere ikke kunne give dem svar på de spørgsmål, de stillede.

"De fik at vide, at Guds ord er for kompliceret til, at man kan forstå det. Parret kunne ikke begribe, at rabbinerne ikke gik til Guds ord, men holdt sig mere til Talmud og de jødiske traditioner," fortæller Lærke og fortsætter: "De havde en længsel efter at forstå Guds ord som det var - uden menneskelige fortolkninger. En dag kom nogle fra Jehovas Vidner forbi og spurgte, om de ville høre mere om Bibelen, og det ville de rigtig gerne."

Et sted på vejen var parret kommet til tro på Jesus som Messias, og kvinden var blevet døbt. Immanuelkirken havde de fundet frem til via Google, og de var rigtig glade for at komme i kirken - og især kvinden havde en stor glæde i Jesus: "Vi snakkede om, hvordan hun bare havde lyst til at dele evangeliet med alle," fortæller Lærke.

Denne sommer blev fire mennesker døbt i kirken, og Lærke har haft kontakt med tre af dem. Siden dengang er der udviklet venskaber, udvekslet masser af kram, og de har alle tre fundet deres måde at være en del af kirken på.

En kop kaffe og en god snak om tro

Kirken drømmer om at kunne lave en cafe på kirkens område, så der bliver flere muligheder for at skabe dybere samtaler og relationer med de mennesker, der besøger kirken. Under Lærkes besøg var der netop kommet stole og borde til et udendørs område, hvor man kan sidde og nyde en kop kaffe. Det er første skridt mod en rigtig cafe i forbindelse med kirken, og Lærke ser meget frem til de næste skridt:

"Jeg glæder mig til, at der kommer en cafe i Immanuelkirken. Hvis mennesker kan komme flere gange til kirken og få tillid til dem, der er her, så bliver der bedre muligheder for at spørge, og vi kan bedre få mulighed for at fortælle, hvordan Jesus er svaret på deres længsler og udfordringer."

Immanuelkirken har i hverdage Åben Kirke, hvor turistgrupper, lokale og nysgerrige sjæle kommer til kirken og får en rundvisning. Her kunne det være fantastisk at have et sted, hvor man kan sætte sig ned og få nogle dybere samtaler om tro. Derfor ser Lærke cafeen som et meget vigtigt skridt i at være i mission.

Du kan være med til at støtte kirkens cafe-projekt. Send din gave til MobilePay 504500 og skriv cafe i emnefeltet. Skriv også CPR-nr., hvis du ønsker fradrag for gaven.

Lærke laver forberedelser til kirkens julearrangement.

Lærke med to tyske volontører og Rebekah, der er diakon i kirken.

EN UTRYG HVERDAG for europæiske jøder

 | Tekst: Generalsekretær Arne Pedersen

I februar 2015 blev det danske samfund ramt af et terrorangreb, som fortsat sidder tydeligt i erindringen hos mange. Motivet for terrorangrebet var blandt andet at ramme det jødiske samfund i København, ligesom man havde set det i Paris måneden før. I denne artikel tager vi temperaturen på antisemitismen i Europa og kan konstatere, at mange almindelige borgeres hverdag præges af antisemitisme på tværs af europæiske lande.

Karnevallet går gennem byens gader. Og midt mellem de glade dansende med farvestrålende kostumer er der noget, der springer i øjnene. Figurer, som tydeligvis skal forestille karikaturer af jøder, sidder grinende oven på bunker af mønter og med pengesække for fødderne. Den belgiske by Aalst har en stolt karnevalstradition, som går helt tilbage til middelalderen, og i 2010 kom byens karneval på UNESCO's verdensarvsliste. Den liste blev de dog taget af igen i 2019. På grund af antisemitisme.

Karikaturer af jøder som pengegriske, gnæggende med store næser og pelshatte er noget, Europa har oplevet før. Alligevel afviser både borgmester og indbyggere, at karnevallet har antisemitiske over- og undertoner.

"Vi er hverken antisemitter eller racister," erklærer borgmesteren for Aalst, Christoph D'Haese, og fortsætter: "De, som kommer med disse beskyldninger, handler i ond tro. Aalst vil altid være hovedstaden for latterliggørelse og satire. Vi er på en meget farlig glidebane, når andre mennesker vil bestemme, hvad vi andre skal grine af."

Både Israel og det jødiske samfund i Belgien har udtrykt sorg og vrede over karnevallet. Og karnevallet i Belgien er blot ét ud af mange eksempler på antisemitisme gennem de seneste fem år, som kan være med til at tage den antisemitiske temperatur i Europa.

Europæiske jøder er bange

"Hvis jeg skal give et billede af, hvordan situationen er lige nu, så er det min oplevelse, at 'jøde' er et udbredt skældsord i København. Jeg er jøde og vokset op i Danmark, men jeg har altid undladt at vise og fortælle, at jeg er jøde," fortæller en anonym dansk kvinde i rapporten *Oplevelser og opfattelser af antisemitisme* fra European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), der udkom i december 2018.

I undersøgelsen er mere end 16.000 jøder på tværs af 12 lande i EU blevet spurgt, om de i stigende grad oplever antisemitisme. Det svarer 9 ud af 10 ja til, og mere end 8 ud af 10 svarer, at de anser antisemitisme for at være et seriøst problem. Undersøgelsen konkluderer, at mange jøder i EU ikke kan leve fri for bekymring over deres egen eller deres families sikkerhed.

"Karikaturer af jøder som pengegriske, gnæggende med store næser og pelshatte er noget, Europa har oplevet før. Alligevel afviser både borgmester og indbyggere, at karnevallet har antisemitiske over- og undertoner."

Mere end hver fjerde jøde har selv oplevet antisemitiske angreb inden for et år. Heraf flere hundrede fysiske overfald. Tyskland alene havde for eksempel mere end 1450 rapporterede antisemitiske overfald i 2017. Det svarer til cirka fire om dagen.

Rapporten konkluderer også, at de mange statistikker, som laves over antisemitiske hadforbrydelser, kun er toppen af isbjerget. Der foregår en normalisering af antisemitismen i de undersøgte EU-lande, som får jøder til at lade være med at indrapportere chikane og overfald. Næsten 80 % af respondenterne i undersøgelsen havde undladt at rapportere en antisemitisk hændelse inden for fem år, hvoraf halvdelen angav som grund, at det alligevel ikke ville gøre en forskel at anmelde hændelsen.

"Den antisemitiske tankegang, som langsomt bliver accepteret i hverdagen, er den største trussel for mig at se. Der er altid nogen, som vil skubbe grænserne for det acceptable, og når det bliver for ondskabsfuldt eller svært at ignorere, så er det for sent," fortæller en anonym belgisk mand i rapporten.

Internettet og antisemitisme

"SMOVS!!!" Efterfulgt af seks grise-emojier. Sådan en kommentar dukkede frem på Flemming Møldrups Instagram-profil i efteråret 2019, da han i god tro postede et billede fra en tur til Israel på sin profil. Flemming er blandt andet kendt fra DR's program "Kender du typen", og han beskrev efterfølgende, hvordan han var blevet rystet og vred over den hadefulde kommentar - som ikke stod alene.

FRA-rapporten beskriver, at det mest almindelige sted at opleve antisemitisme er på internettet. Næsten 90 % af de adspurgte i undersøgelsen betragter antisemitisme på nettet som et stort problem, og cirka samme mængde mener, at antisemitismen er øget online inden for de seneste fem år.

Mere end hver fjerde jøde har selv oplevet antisemitiske angreb inden for et år. Heraf flere hundrede fysiske overfald. Tyskland alene havde i 2017 cirka fire rapporterede overfald om dagen.

”Informationsteknologien og den frie tale på de sociale medier har givet et rum til nogle ytringer, som man i virkeligheden troede var forsvundet fra Europa. Så der kommer en større tilsvining af jøder til orde i det offentlige rum,” mener Cecilie Banke, der er seniorforsker på Dansk Institut for Internationale Studier, og som har forsket i nutidig antisemitisme.

Ud fra denne undersøgelse er der ingen tvivl om, at for dem, antisemitismen går ud over, er truslen helt reel. Denne oplevelse understøttes af data fra de enkelte EU-lande.

Jøder må droppe kippaen

I både Storbritannien, Tyskland og Frankrig stiger anmeldelserne af antisemitiske hændelser. I 2018 havde Frankrig mere end 1800 anmeldelser, mens Tyskland registrerede næsten 1650 tilfælde. Frankrig, Tyskland og Storbritannien har de største befolkningsgrupper af jøder i Europa.

”Jeg kan ikke anbefale at jøder går med kippaen, hvor og hvornår de vil i Tyskland. Og det siger jeg med fortrydelse,” sagde Felix Klein, ombudsmand for antisemitisme i Tyskland i maj sidste år. Udtalelsen kom i forbindelse med offentliggørelsen af nogle af ovenstående data. Udtalelsen blev mødt med trods og forundring og førte til aktionen ”Tyskland går med kippa”.

Udtalelsen har endnu engang bragt fokus på, hvor indgribende antisemitismen er på jøders hverdag overalt i Europa. Som Tysklands kansler Merkel sagde dengang: ”Vi har altid haft et vist antal antisemitter iblandt os. Ulykkeligvis findes der i dag ikke en synagoge, en børnehave for jødiske børn, ikke en skole for jødiske børn, som ikke har brug for beskyttelse.”

Den prominente tysk-jødiske forfatter, Michel Friedman, konstaterede i samme sammenhæng tørt om religionsfriheden i Tyskland: ”Staten fejler åbenlyst i at gøre dette muligt for alle jødiske borgere i deres dagligdag.”

Højrefløjen – den velkendte antisemitisme

Mange demokratiske lande i den vestlige verden har oplevet en markant politisk højredrejning gennem de seneste fem år. Sejren til Donald Trump står for mange som et af de mest prominente eksempler. Men også Ungarn, Le Pen i Frankrig, Brexit og danske partier som Nye Borgerlige og Stram Kurs satte en helt ny dagsorden i forhold til det højrenationalistiske projekt. Selvom mange vil sige, at de ovennævnte primært kæmper mod det multikulturelle samfund og Islams indflydelse på vestlige demokratier, giver de alligevel en platform for antisemitisme. Det er der for eksempel tydelige eksempler på blandt præsident Trumps tilhængere.

Også Tyskland oplever, at et parti som Alternative für Deutschland (AfD) har vind i sejlene. Så sent som i februar i år udløste det lille parti en storpolitisk krise i Tyskland, da de agerede støtteparti for ministerpræsidenten i Thüringen. Et forhold som den tyske kansler Merkel kaldte ”Utilgiveligt” i Der Spiegel, og som bragte flere tusind demonstranter på gaden. Flere af frontfigurerne i AfD har en fortid i nynazistiske miljøer, og mange tyskere frygter simpelthen, at situationen i Thüringen er et

symptom på, at nazismen er ved at gøre sit indtog i Tyskland igen. Derudover viser en analyse fra den tyske ombudsmand, at 90 % af alle trusler mod jøder i Tyskland kommer fra den politiske højrefløj. For mange tyskere bringer dette mindelser om deres land i 1930'erne – selvom man naturligvis skal passe på med at sammenligne på denne måde 1:1, men med angrebet på synagogen i Halle i oktober sidste år in mente, bliver bekymringen reel.

I Danmark er der kommet fornyet fokus på den antisemitiske gren af den politiske højrefløj, da to mænd fra Den Nordiske Modstandsbevægelse, også kaldet Nordfront, udøvede hærværk mod den jødiske gravplads i Randers i november sidste år. Samtidig blev der begået andre aktioner med antisemitiske motiver. Blandt andet i Silkeborg, hvor det dansk-jødiske par Ella og Henrik Chievitz fik klistret en gul jødestjerne på deres postkasse. Stjernen var magen til dem, jøder blev tvunget til at gå med under nazismen i 1930'erne og '40erne.

”Jeg kan ikke anbefale, at jøder går med kippaen, hvor og hvornår de vil i Tyskland. Og det siger jeg med fortrydelse.”

Felix Klein

Foto: Foreign and Commonwealth Office, Flickr

”Hvad skal der blive af Storbritanniens jøder, hvis Labour danner den næste regering?”

Ephraim Mirvis, overrabiner

Selvom foreningen ikke er særlig stor, skal den stadig tages alvorligt, mener Tina Wilchen Christensen, antropolog og forsker i højrenationalisme ved Aarhus Universitet.

”De er ikke særligt mange, så på den måde er der ikke grund til panik. Men samtidig er det også en organisation, man skal være bevidst om, fordi de bruger nogle metoder, som er fuldstændig uacceptable i et demokratisk samfund,” fortæller hun til DR i forbindelse med en længere reportage om foreningen. DR’s P1 har desuden lavet en podcast-serie om foreningen kaldet ”Nordfronten”.

Venstrefløjen, Israel og antisemitisme

Den højrenationale antisemitisme er forholdsvis nem at få øje på. Det bliver straks mere kompliceret, når vi bevæger os ind i den nyere antisemitisme, hvor jøder verden over bliver gjort ansvarlige for israelsk politik og ageren i forhold til palæstinenserne. For hvor går grænsen mellem at kunne kritisere israelsk politik og at være antisemitisk?

Særligt i England har der de seneste par år raset en diskussion om antisemitisme i partiet Labour. Det kulminerede under valgkampen i november, hvor Ephraim Mirvis, der er åndelig leder af 62 ortodokse synagoger i Storbritannien, skrev en artikel i The Times med overskriften: ”Hvad skal der blive af Storbritanniens jøder, hvis Labour danner den næste regering?”

Artiklen kom efter flere anklager om antisemitisme, som partiet tilsyneladende ikke har taget alvorligt. Det har fået flere jødiske medlemmer og ansatte til at forlade partiet, og Labour er lige nu genstand for en kommissorisk undersøgelse med afsæt i vidneudsagn fra omkring 70 tidligere ansatte. Anklagerne handler meget om sprogbrug på interne møder, men også om lederen Jeremy Corbyn, som tidligere er kommet med kontroversielle positive udtalelser om terrororganisationen Hamas.

Herhjemme er venstrefløjen også kommet under beskyldning, efter statsministeren sagde til Politiken i januar, at vi også ser ansatser til antisemitisme på den yderste venstrefløj. Udtalelsen har fået flere politikere til tasterne. Enhedslistens politiske leder, Pernille Skipper, skriver for eksempel på Facebook, at ”vi har et helt særligt ansvar i forhold til antisemitisme.”

Måtte vi dog slukke denne brand

Inge Hofman-Bang var sekretær i Israelsmissionen under besættelsen, og hun skriver sådan her om jødehadet i 1938. Lad hendes opfordring gælde - også i dag:

”En mærkelig og ond brand, dette jødehad. Hvordan vil den tage sig ud i historien engang? Som en art sindssyge? En besættelse? I alt fald som en skamlet på det tyvende århundrede og dets slægt. Og hvordan tager den sig ud i Guds øjne, han, der er alles Fader? Måtte Danmark dog blive reddet fra dette! Og om vi nu – alle mand – gav hinanden håndslag på, at vi ville gå ud og slukke.”

Snublesten til ære for Egon Johannesen

📖 Tekst: Kai Kjær-Hansen (genoptrykt fra 2009), foto: Kadir Celep, unsplash.com

D. 28. juli 2020 vil der blive nedlagt en snublesten for Egon Johannesen i Brønshøj. Der vil komme mere information om begivenheden på israel.dk og i magasinet. Kai Kjær-Hansens artikel om Egon Johannesen bliver her bragt for at mindes Israelsmissionens tidligere rejsesekretær, der blev myrdet i sit hjem i 1944.

“Og så – et pludseligt skud, – og alle de store forventninger blev sønderslået.” Skrevet i julenummeret af Israelsmissionens blad i 1944. På forsiden er en artikel med titlen “Glædelig Jul - død til trods”. Og derefter inde i bladet meddelelsen: “Egon Johannesen er død.” Detaljer om skuddet og dødsårsagen kunne man ikke bringe dengang under besættelsen.

De måtte komme senere. Men den, der dengang havde øjne at læse med, forstod, hvad der var sket med Israelsmissionens rejsesekretær. Ordene “et pludseligt skud” var signal nok. Men: “Glædelig jul – død til trods!,” gjorde det helt klart.

Det var et clearingmord, det vil sige en afregning fra den tyske besættelsesmagts side på danske personer som gengæld for modstandsbevægelsens attentater mod tyskere eller danskere, der samarbejdede med

tyskerne. Det første clearingmord i Danmark fandt sted i januar 1944 – og gik ud over Kaj Munk. Hævndrabet på Egon Johannesen blev begået af Brøndumbanden – den mest berygtede tysk-danske terrorgruppe under besættelsen.

Den 24. november 1944 om aftenen sad Egon Johannesen og hans kone i deres lejlighed i Brønshøj i København og ventede besøg af nogle gode venner. Det ringede på døren. Egon gik hen til døren i den tro, at det var de ventede venner, der var kommet. En god aften i venners lag lå foran dem. Han åbnede døren, og udenfor stod nogle ukendte mænd, som tømte deres revolvere i ham for øjnene af hans kone. Kort efter var han død. Kort tid før advent. Han fik mindre end et år i Israelsmissionens tjeneste.

Guldmedalje og Israelsmission

Egon Johannesen var per 1. december 1943 blevet

ansat som rejsesekretær i Israelsmissionen. I sin studietid havde han været med i Studenternes Missionskreds og havde særlig interesse for jødemission. Som 23-årig fik han i 1942 København Universitets guldmedalje for et gammeltestamentligt emne. Året efter tog han embedseksamen med det højeste antal point, der indtil da var blevet givet efter den nye ordning. En videnskabelig karriere lå foran ham. Han valgte Israelsmissionen som rejsesekretær. Forhåbningerne til ham i Israelsmissionen var store. Imellem sine rejser fik han tid til at arbejde videre med sine studier med en doktorgrad for øje. "Og så – et pludseligt skud ..."

Der var en sammenhæng mellem hans virke for jøder og hans død. Han havde som student været aktiv i oktober 1943 i forbindelse med at redde danske jøder ud af Danmark. Han rejste i 1944 rundt i Danmark og talte åbent Israelsmissionens og jødernes sag – et forhold som gjorde, at han kunne være på den liste over folk, som besættelsesmagten kunne "afregne med" for deres døde.

Deo soli gloria

En mindegudstjeneste blev afholdt i Simeonskirken i København tre dage efter hans død. Uden annoncering – det gik fra mand til mand – var kirken

propfyldt. Biskop, 25-30 præster og de fleste fra Det Teologiske Fakultet samt venner og familie. Herefter kørte rustvognen til Københavns Hovedbanegård, hvor toget skulle føre kisten til Langå, hvor han og hans kone kom fra.

Den 1. december 1944 blev han gravlagt i Langå. Dannebrog var på halv i byen, og i butiksvinduerne stod: "På grund af begravelse er forretningen lukket fra kl. 1-4". Efter besættelsen blev en mindesten sat op af Israelsmissionen. Datoerne vidner om alder: 1918 -1944. Påskriften lyder: Deo soli gloria. Altså 26 år og "Gud alene æren".

Midlerne til denne mindesten var indkommet fra Israelsmissionens venner. Og der var flere penge, end der var brug for til mindestenen. Hans kone ønskede, at de 609,68 kroner, der var i overskud, blev overført til kontoen for jødiske flygtninge, hvilket de blev.

Når Henry Rasmussen ti år efter fortæller herom, skriver han afsluttende:

"Hans navn vil aldrig blive glemt i Den Danske Israelsmission. Indtil nu er han vor første og eneste martyr. Talenter, som han havde dem, er det kun givet ganske få at eje, men gid vi alle i denne tjeneste må bruge, hvad vi har, som han brugte sine."

Billedet her er af Egon Johannesen, kort efter han blev ansat i Israelsmissionen i 1943.

Egon Johannesen talte offentligt jødernes sag, og han var aktiv, da man i 1943 reddede jøderne ud af Danmark. Han blev 26 år gammel.

REFLEKSION

Begår vi et åndeligt Holocaust?

📖 | Tekst: Aaron Lewin, *Jews for Jesus Berlin* (oversat af Kirsten Lang), foto: Bryan Doane, Flickr

"Hvad ville du sige, hvis nogen sagde til dig: 'Evangelisation til det jødiske folk er at færdiggøre, hvad Hitler begyndte.?' Præstens spørgsmål kom bag på mig. Jeg var inviteret til at tale i hans kirke, og uden nogen former for advarsel, stillede han det spørgsmål foran hele menigheden. Selvom jeg ikke havde forventet det, så var det dog helt forståeligt, at han spurgte. Når alt kommer til alt, i en verden efter Holocaust, hvordan kan kristne så dele evangeliet med jøder?"

Det første spørgsmål, vi må stille os selv, er: "Har det jødiske folk brug for Jesus for at blive frelst?" Hvis svaret er negativt, så er sagen klar. Hvis jøder ikke har brug for Jesus, så er der ingen grund til at fortælle dem evangeliet. Men et negativt svar er ikke en acceptabel løsning for alle dem, som tror på, at Bibelen er Guds ord. Når alt kommer til alt, så taler vers efter vers i Det Gamle Testamente om, hvordan vi som jøder skal stole på Gud og vente på hans frelse - og ikke bare stole på vores etniske arv.

Hvorfor ville Yeshua (Jesus red.) selv spille sin tid med at dele evangeliet med vores folk, hvis de ikke havde brug for det? Det giver ikke mening.

Så vores svar må være bekræftende: Det jødiske folk *har* brug for Jesus. Men kan ikke-jødiske kristne dele de gode nyheder med det jødiske folk? Begår de ikke bare et åndeligt Holocaust ved at gøre det?

Det simple svar er "nej". Messias som koncept er et jødisk koncept. Jesus sagde, at han var opfyldelsen af Det Gamle Testamente, og at han bragte den nye pagt med sig, som Gud lovede gennem Jeremias. De første, der troede på Jesus, var jødiske. Og de jødiske

troende har ikke konverteret til en ny religion, de har bare fundet frem til opfyldelsen af, hvad mennesker ventede på gennem hele Det Gamle Testamente. Så når det kommer til, om ikke-jøder kan dele evangeliet med jøder, så må vi se på, hvad Jesus selv sagde. Da han sendte sine disciple ud til alle nationerne, så inkluderede han specifikt Samaria som lokation. Samaritanerne var hadet af det jødiske folk. Det gav ikke mening, at vi jøder skulle dele evangeliet med dem. De ville nok ikke lytte, fordi de var fjender til os. Og alligevel, Guds logik er ikke vores logik. Evangeliet blev delt i Samaria, og mange kom til tro på Jesus.

Hvis du læser dette som en ikke-jødisk kristen, så skal du vide, at du ikke bare *kan* dele evangeliet med en jødisk person, men du *skal*. På trods af fjendskabet, på trods af, hvad der er sket. Fordi uden Yeshua, så dør vi i vores synder. Du har ansvaret for at dele evangeliet med os - med ekstra nåde, kærlighed og barmhjertighed på grund af historien. Med en forståelse for vores kultur. Og med en overbevisning om, at vi har brug for at høre budskabet - et fuldt ud jødisk budskab.

Kristne ven, jeg vil gerne opmuntre dig til at række ud til dine jødiske venner, naboer og kolleger. Gå i synagogen, tag til jødiske arrangementer. Lær om vores kultur. Elsk os med en dyb og gennemgribende kærlighed, som ikke bare stopper, når du har delt evangeliet med os. Giv det jødiske evangelium tilbage til det jødiske folk. Når alt kommer til alt, som jeg sagde til præsten foran menigheden den dag; hvis vi ikke deler evangeliet, så bliver vi skyldige i at holde det eneste håb om frelse væk fra det jødiske folk.

Er der noget mere antisemitisk end det?

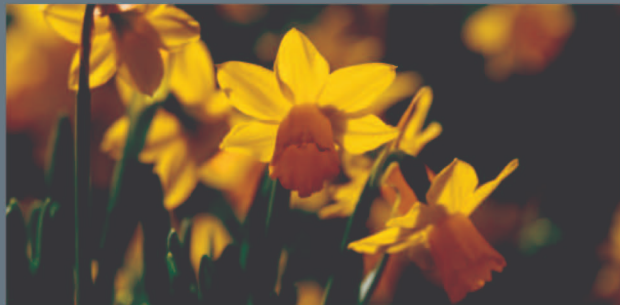

Årsmøde flyttet til 11. maj

Grundet risiko for coronavirus blev vi desværre nødt til at aflyse årsfesten d. 14. marts 2020.

En ny generalforsamling for Israelsmissionen vil finde sted d. 11. maj fra 16.30-18.30, hvor vi vil afholde et kort årsmøde og spise et let aftensmåltid efterfølgende.

Tilmeld dig det nye årsmøde ved at skrive til kontor@israel.dk senest d. 5. maj.

IU arbejder for forsoning

Israelsmissionens Unge har netop været i Betlehem for at skyde et nyt partnerskabsprojekt i gang med organisationen Musalaha. Målet er at oprette en lokal ungdomsgruppe for både kristne og muslimer i Betlehem, og projektet er støttet med 670.000 kroner fra Dansk Ungdoms Fællesråd.

Joakim Hjorth, der er koordinator for projektet og netop har været på partnerskabsbesøg, fortæller: "Der er lagt masser af hjerte, tankevirkksomhed og struktur i konceptet, og vi fik en klar fornemmelse af, at det bevæger sig stabilt fremad."

Holmsborg Bibelcamping

Israelsmissionen deltager igen i år på Holmsborg Bibelcamping fra 17. til 25. juli 2020, hvor både børn, unge og voksne, gamle og nye alle er velkomne!

Årets tema er "Noget i vente". Noget til troen, til tankerne, til livet og hverdagen derhjemme. Noget vi kan leve og dø på. Noget, der kan holde os oppe, når intet andet kan.

Kom og vær med til en dejlig uge i det vestjyske!

Se mere på: holmsborgbibelcamping.kfum-kfuk.dk

Seniorvolontørprogram på trapperne

David Bruun Ingemansen er netop ansat som studentermedhjælper i Israelsmissionen, da han skal være med til at sætte et nyt seniorvolontørprogram i søen. Vi håber på at sende de første volontører afsted til september.

Vil du vide mere om seniorvolontørprogrammet, eller har du selv lyst til at tage 1-3 måneder til Israel, så skriv endelig til kontor@israel.dk.

**ISRAELS
FESTKALENDER
SOM GUIDE TIL
DET NYE
TESTAMENTE**

JAN HOLM MORTENSEN
Jesus og de jødiske fester
Lohse | 288 sider | 249,95 kr.

I denne flot illustrerede håndbog gennemgår tidligere præst i Israel, Jan Holm Mortensen, de jødiske fester på Jesu tid.

»På en overraskende måde kommer der nye vinkler på kendte bibeltekster.«

BODIL F. SKJØTT, TIDL. GENERALSEKRETÆR I ISRAELSMISSIONEN

 Forlagsgruppen Lohse | 7593 4455 | lohse.dk

**MÆRK
GULDET
TÆÆÆT PÅ**

Det bliver varmere, det bliver vaarmere. Du kommer helt tæt på og får høj faglighed, givende øjeblikke, fantastiske venner oooog Gud tæt på.

Derfor siger vi
#dufarguldmedhjem!

**tjek
djurslands.dk**

 **djurslands
efterskole**

Vil du støtte Immanuel- kirken?

"Støt Immanuelkirken. Det er meningsfuldt, og folk kommer til tro!"

LÆRKE SØES, KIRKEVOLONTØR

.....

MobilePay 504500

Overførsel

Reg. 0994 Konto: 3054500

Foto: Arne Pedersen, Billede af Yoel og Adiel, præsteparret

 israelsmissionen

Foto: Amir Appel, Flickr

